

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

ปัญหาพิเศษปริญญาตรี
ภาควิชาเทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืช

การสำรวจแมลงที่ทำลายผักตบชวา [*Eichhornia crassipes* (Mart.) Solm .,
Pontederiaceae] ในคลองเขตลาดกระบัง

Survey of insects damage water hyacinth [*Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms .,
Pontederiaceae] in canals of Lardkrabang area

โดย
นางสาว พรรณทิพย์ วุฒิชัยวัฒน์

อาจารย์ที่ปรึกษา

(อาจารย์ วรเดช จันทรร)

หัวหน้าภาควิชา

(อาจารย์ วรเดช จันทรร)

วันที่ ๒๖ เดือน ๒๗ พ.ศ. ๕๒

นพ.

พ ๒๕๕๓

๒๕๕๒

เลขหมู่.....

เลขทะเบียน..... 32933

วัน, เดือน, ปี..... 18 ส.ย. 2542

ภาควิชารับรอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ปัญหาพิเศษ

เรื่อง

การสำรวจแมลงที่ทำลายผักตบชวา [*Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms .,
Pontederiaceae] ในคลองเขตลาดกระบัง

Survey of insects damage water hyacinth [*Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms .,
Pontederiaceae] in canals of Lardkrabang area

ภาควิชาเทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืช

คณะเทคโนโลยีการเกษตร

สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

พ.ศ. 2542

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่อง : การสำรวจแมลงที่ทำลายผักตบชวาในคลองลาดกระบัง

ชื่อปริญญา : วิทยาศาสตร์บัณฑิต (เกษตรศาสตร์)

สาขาวิชา : เทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืช

ประธานกรรมการอาจารย์ที่ปรึกษา

----/----/----

(รศ.ดร. วรเวช จันทสร)

การสำรวจแมลงบริเวณคลองเขตลาดกระบัง ทำการสำรวจทั้งหมด 4 ครั้ง เริ่มสำรวจครั้งแรกวันที่ 11 พฤศจิกายน 2541, ครั้งที่สองวันที่ 2 ธันวาคม 2541, ครั้งที่สามวันที่ 23 ธันวาคม 2541 และครั้งที่สี่เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2542 จากการสำรวจพบแมลงศัตรูที่เข้าทำลายผักตบชวาทั้งหมด 2 อันดับ ได้แก่ Orthoptera และ Lepidoptera แมลงอันดับ Orthoptera ที่พบ ได้แก่ ตั๊กแตนวงศ์ Acrididae , ตั๊กแตน *Gesonaula punctifrons* , ตั๊กแตน *Atractomorpha erenulata* , ตั๊กแตน *Ducetis japonica* Thunb. จะทำลายบริเวณใบและผิวใบ ส่วนแมลงอันดับ Lepidoptera ที่พบเข้าทำลายผักตบชวาคือ ผีเสื้อเหี่ยว *Theretra suffusa* และ ผีเสื้อหนอนกระทู้ฝัก *Spodoptera litura* ซึ่งหนอนผีเสื้อเหี่ยวจะทำลายใบอ่อน และหนอนผีเสื้อหนอนกระทู้ฝักจะทำลายยอดอ่อนและใบอ่อนที่ยังไม่คดใบ ในการสำรวจนี้ทำให้ทราบว่าแมลงศัตรูชนิดที่สามารถทำลายผักตบชวา และอาจจะนำแมลงที่สำรวจพบไปใช้ทำการป้องกันกำจัดผักตบชวาแบบชีววิธี หรือเอาไว้ใช้ร่วมกับวิธีป้องกันกำจัดอื่นๆ เป็นแบบผสมผสานได้ในอนาคต

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ABSTRACT

Title Survey of insects damage water hyacinth [*Eichhornia crassipes* (Mart.) Solms.,
Pontederiae] in canals of Lardkrabang area

BY Puntip Woottichaiwat

Degree Bachelor of Science (Agriculture)

Major / Field Plant Pest Management Technology

Advisor

----/----/----

(Assoc. prof.Dr.Warlardej Chantrasorn)

Survey of insects association with water hyacinth (*Eichhornia crassipes*) in Lardkrabang is canals was conducting four times, on November 11, December 2,23,1998 and January 19,1999 . Two insect order, Orthoptera and Lepidoptera were found and damaged water hyacinth. Order Orthoptera including Acrididae , *Gesonaula punctifrons* , *Atractomorpha eremulata* , *Ducetis japonica*Thunb. which did damage leaves and one which cannot be indentified did extensive damage on the upper surface of the leaves. Order Lepidoptera including Common cutworm (*Spodoptera litura*) and Sphingid (*Theretra suffusa*) damaged unfold young leaves and older leaves respectively .The result from this survey show some insects that did damage water hyacinth and can be utilized as a biological agent in hyacinth is population control in the future .

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	1
การตรวจเอกสาร	2
อุปกรณ์และวิธีการทดลอง	5
ผลการทดลอง	6
วิจารณ์ผลการทดลอง	8
สรุปผลการทดลอง	9
คำขอขอบคุณ	10
บรรณานุกรม	21

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1. แผนที่แสดงจุดที่ทำการสำรวจแมลงในคลองเขต ลาดกระบัง	11
2. ภาพแสดงคลองเขตลาดกระบัง	12
3. ภาพแสดงด้านบนของตัวเต็มวัยผีเสื้อหนอนกระทู้ผัก (<i>Spodoptera litura</i>)	12
4. ภาพแสดงด้านข้างของตัวเต็มวัยผีเสื้อหนอนกระทู้ผัก (<i>Spodoptera litura</i>)	13
5. ภาพแสดงลักษณะการทำลายส่วนใบอ่อนผักตบชวา ของหนอนกระทู้ผัก (<i>Spodoptera litura</i>)	13
6. ภาพแสดงด้านบนของตัวเต็มวัยผีเสื้อเหยี่ยว (<i>Theretra suffusa</i>)	14
7. ภาพแสดงด้านข้างของตัวเต็มวัยผีเสื้อเหยี่ยว (<i>Theretra suffusa</i>)	14
8. ภาพแสดงหนอนผีเสื้อเหยี่ยว (<i>Theretra suffusa</i>) วงศ์ Sphingidae	15
9. ภาพแสดงด้านบนของตัวเต็มวัยคักแตน (<i>Atractomapha erenulata</i>)	15
10. ภาพแสดงด้านข้างของตัวเต็มวัยคักแตน (<i>Atractomapha erenulata</i>)	16

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สารบัญภาพต่อ

ภาพที่		หน้า
11.	ภาพแสดงด้านบนของตัวเต็มวัยตั๊กแตน (<i>Ducetis japonica</i> Thunb.)	16
12.	ภาพแสดงด้านข้างของตัวเต็มวัยตั๊กแตน (<i>Ducetis japonica</i> Thunb.)	17
13.	ภาพแสดงด้านบนของตัวเต็มวัยตั๊กแตน (<i>Gesonula punctifrons</i>)	17
14.	ภาพแสดงด้านข้างของตัวเต็มวัยตั๊กแตน (<i>Gesonula punctifrons</i>)	18
15.	ภาพแสดงลักษณะการทำลายส่วนใบผักคตบชา ของตั๊กแตน (<i>Gesonula punctifrons</i>)	18
16.	ภาพแสดงด้านบนของตั๊กแตน วงศ์ Acrididae	19
17.	ภาพแสดงด้านข้างของตั๊กแตน วงศ์ Acrididae	19
18.	ภาพแสดงลักษณะการทำลายส่วนผิวใบผักคตบชา ของตั๊กแตน วงศ์ Acrididae	20
19.	ภาพแสดงใบที่ถูกตั๊กแตนหนวดสั้น (ภาพที่ 16 , 17) เข้าทำลาย	20

คำนำ

ผักตบชวาเป็นวัชพืชที่สำคัญที่ก่อปัญหาในการคมนาคมทางน้ำ การชลประทาน และมี ส่วนสร้างปัญหาให้เกษตรกร ในการสำรวจแมลงที่ทำลายผักตบชวาในคลองเขตลาดกระบังครั้งนี้ เพื่อที่จะให้ทราบว่า มีแมลงอะไรบ้างที่ทำลายผักตบชวา สำรวจประชากรแมลงว่าแมลงชนิดใดพบ มากที่สุดหรือแมลงชนิดใดมีการเข้าทำลายผักตบชวามากที่สุด และนำแมลงเหล่านี้ไปใช้เป็นแนว ทางในการศึกษาทำการป้องกันกำจัดผักตบชวาโดยชีววิธีต่อไป (คณิต ทองประทีป 2541)

จากการสำรวจแมลงในคลองลาดกระบัง ได้พบแมลงที่เข้าทำลายผักตบชวาแล้วหลายชนิด อาทิเช่น ตั๊กแตนวงศ์ Acrididae , ตั๊กแตน *Gesonula punctifrons* , ตั๊กแตน *Ducetis japonica* Thunb. , ตั๊กแตน *Atractomorpha erenulata* , ผีเสื้อเหยี่ยว *Theretra suffusa* และผีเสื้อหนอนกระทุ้งผัก *Spodoptera litura* ซึ่งเราอาจจะนำแมลงเหล่านี้มาใช้กำจัดผักตบชวาแบบชีววิธีและวิธีอื่น ๆ ร่วมกัน เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือนำไปประยุกต์ใช้ร่วมกับวิธีอื่นในการป้องกันกำจัด ผักตบชวาต่อไป ในประเทศ Zimbabwe มีการศึกษาพบว่า ค้างคาวงผักตบชวาลายบั้ง *Neochetina bruchii* และค้างคาวงผักตบชวาลายแฉ่ม *Neochetina eichhorniae* เป็นศัตรูสำคัญที่ทำลายผักตบชวา และได้นำแมลงทั้งสองชนิดนี้ไปทำการกำจัดผักตบชวาแบบชีววิธีเพื่อรองรับปัญหาที่เกิดจาก ผักตบชวาได้ในระยะยาว (Chikwenhere 1994) ส่วนในประเทศไทยมีการนำค้างคาวงผักตบชวาลาย แฉ่มจากประเทศอเมริกา และค้างคาวงผักตบชวาลายบั้งจากประเทศออสเตรเลียมาทดลองภาคสนาม ที่จังหวัดพัทลุง และพะเยา ได้ผลว่าค้างคาวงทั้งสองชนิดมีความเฉพาะเจาะจงต่อพืชอาหารสูง ปลอดภัยที่จะนำมาใช้ควบคุมผักตบชวาในประเทศไทย นอกจากนี้ได้ทดลองนำผีเสื้อผักตบชวา *Sameodes albiguttalis* (Warren) [Lepidoptera : Pyralidae] จากประเทศออสเตรเลียมาศึกษา ทดสอบพืชอาหารเพื่อใช้ช่วยเสริมประสิทธิภาพของค้างคาวงผักตบชวาทั้งสองชนิดในการควบคุม ผักตบชวาโดยชีววิธี ให้ปรากฏผลในการควบคุมเร็วขึ้น (อัมพร วิโนทัย และ บรรพต ณ ป้อมเพชร 2539)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อที่จะให้ทราบว่า มีแมลงอะไรบ้างที่ทำลายผักตบชวา
2. เพื่อสำรวจประชากรแมลงว่าแมลงชนิดใดพบมากที่สุดหรือแมลงชนิดใดมีการเข้าทำลาย ผักตบชวามากที่สุด และนำแมลงเหล่านี้ไปใช้เป็นแนวทางในการศึกษาทำการป้องกันกำจัด ผักตบชวาโดยชีววิธีต่อไป

การตรวจเอกสาร

จันทร์เพ็ญ ประคองวงศ์ (2538) กล่าวว่า ผักตบชวาเป็นพืชน้ำโตและขยายพันธุ์ได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในเขตร้อนชื้นผักตบชวาจะแพร่ระบาดอย่างกว้างขวาง กลายเป็นวัชพืชร้ายแรงติดอันดับ 1 ใน 10 ของวัชพืชร้ายแรงของโลกก่อให้เกิดความสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจ และ สิ่งแวดล้อม ต้องเสียค่าใช้จ่ายสำหรับควบคุมปีละจำนวนมาก มีมูลค่าประมาณ 54,000 ล้านบาท ผักตบชวา ระบาดเข้ามาในประเทศไทย ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2444 นำเข้ามาจากอิน โดนีเซีย เพื่อนำมาใช้เป็นไม้ประดับต่อมาเกิดการแพร่กระจายไปทั่วประเทศ พบผักตบชวาครั้งแรกในโลกที่ประเทศ บราซิล เป็นพืชพื้นเมืองของทวีปอเมริกาใต้ การระบาดในประเทศบราซิลไม่รุนแรงเท่าประเทศในเขตร้อนชื้น เนื่องจากแหล่งเดิมมีศัตรูธรรมชาติคอยควบคุม นอกจากนี้ยังมีสภาพแวดล้อมบางอย่างที่จำกัด การเจริญทำให้ผักตบชวาในทวีปอเมริกาใต้เกิดการระบาดที่ไม่รุนแรง

สุรัช มัจฉาชีพ (2538) กล่าวว่า ผักตบชวาเป็นวัชพืชน้ำมีอายุยืนหลายปี สูงประมาณ 30-90 เซนติเมตร มีลำต้นสั้น รากแตกออกจากลำต้นบริเวณข้อ ขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ดและไหล พบตามแม่น้ำลำคลอง หนองน้ำ และที่ชื้นแฉะมีน้ำขัง ผักตบชวามีประโยชน์คือ ใช้เป็นอาหารสัตว์ , ทำเครื่องจักรสาน หัตถกรรม และเป็นสมุนไพรช่วยขับลม แก้พิษในร่างกาย ใช้ทาภายนอก แก้แผลอักเสบ

บรรพต ณ ป้อมเพชร (2525) กล่าวว่า การควบคุมผักตบชวาทำได้หลายวิธี เช่น การใช้คนเก็บขึ้นฝั่งปล่อยให้แห้งตาย การใช้เครื่องมือกลตัดแล้วเก็บขึ้นฝั่ง การนำผักตบชวาไปใช้ประโยชน์ และการใช้สารเคมีชนิดต่างๆ แต่การควบคุมผักตบชวาที่ได้ผลในต่างประเทศ คือ การควบคุม ผักตบชวาโดยชีววิธี ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับวิธีอื่นแล้ววิธีนี้ให้ผลคุ้มค่าทางเศรษฐกิจเพราะลงทุนไม่สูงมาก แต่ได้ผลเหมือนวิธีอื่น และแมลงที่นำมาทดสอบไม่ทำความเสียหายแก่พืชเศรษฐกิจชนิดอื่นๆ

วิวัฒน์ เกื้อสะอาด และ คณะ (2522) รายงานว่าด้วงวงผักตบชวาที่เป็นศัตรูธรรมชาติของ ผักตบชวามีแหล่งเดิมอยู่ใน ทวีปอเมริกาใต้ ไม่เป็นอันตรายต่อพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นๆ จึงมีการนำ มาศึกษาในห้องทดลอง เพื่อที่จะนำไปใช้ในการควบคุมผักตบชวาในประเทศไทยต่อไป

อินทวัฒน์ บุรีคำ และ บรรพต ณ ป้อมเพชร (2523) ได้สำรวจพืชอาหารของด้วง *Gesonula punctifrons* พบว่า นอกจากตัวอ่อนและตัวเต็มวัยจะกัดกิน ใบของผักตบชวาแล้วยังพบว่า มันกัดกิน ใบเฟือก ใบบอน และ ใบผักบุ้ง และพบว่าพวกด้วงชนิดนี้เข้าทำลาย ผักบุ้งมากที่สุด รองลงมาคือผักตบชวา ดังนั้นการที่จะนำด้วงชนิดนี้ไปควบคุมผักตบชวา ควรสำรวจให้ดีกว่า บริเวณนั้น ไม่มีการปลูกผักบุ้ง เพราะจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ผักบุ้งได้

Parson และ Richardson (1992) กล่าวว่า การป้องกัน และ กำจัดวัชพืชน้ำด้วยวิธีต่างๆ มีวิธีป้องกัน และ กำจัดโดยชีววิธีเป็นวิธีที่น่าสนใจ ในออสเตรเลีย มีการใช้แมลงในการควบคุมผักตบชวา โดยปล่อยแมลงลงในแม่น้ำ และ คลอง ได้ผลในการควบคุมเป็นที่น่าพอใจ และ ช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นจากวัชพืชน้ำได้ด้วย

อรุณี วงษ์กอบรัชฎ (2510) ทดลองได้ว่า มีแมลงในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทยหลายชนิด มีทั้งที่เป็นประโยชน์ และ เป็นศัตรูกับพืชน้ำ ซึ่งแมลงเหล่านี้มีทั้งแมลงห้ำ และ แมลงเบียนหลายชนิดอาศัยอยู่บริเวณใกล้กัน

มานพ ศิริวรกุล และ คณะ (2540) ได้มีการสำรวจศัตรูธรรมชาติของวัชพืชน้ำในระบบชลประทานทั่วประเทศ พบศัตรูของผักตบชวามี 4 ชนิด คือ ตัวงวงผักตบชวา *Neochetina eichhorniae* และ ตั๊กแตนอีก 3 ชนิด ได้แก่ *Gresonula mundata laosana*, *Atractomorpha crenulata* และ *Oxya minima* โดยตั๊กแตนจะแทะใบของผักตบชวาจนเป็นแผลเห็นได้ชัดเจน

Napompeth (1974) ได้ศึกษาการควบคุมผักตบชวาในประเทศไทย พบแมลงและ โรคพืชที่เข้าทำลายผักตบชวาและวัชพืชน้ำ แมลงที่พบได้แก่ ตั๊กแตน 3 ชนิด คือ *Gesonula punctifrons*, *Atractomorpha crenulata* และ *Oxya minima* ผีเสื้อ 4 ชนิด คือ *Spodoptera mauritia*, *Spodoptera litura*, ผีเสื้อเหยี่ยว *Hippotion echeclus* และ พบหนอนของผีเสื้อ *Sameodes albiputalis* พบตัวงวงผักตบชวา 2 ชนิด คือ *Neochetina eichhorniae* และ *Neochetina bruchi* และ ไร *Orthogalumna terebrantis*

วัชพืชเป็นศัตรูที่สำคัญที่ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรลดลง และ วัชพืชยังก่อให้เกิดปัญหาที่ร้ายแรงในการคมนาคมทั้งทางบกและทางน้ำ การชลประทาน มีผลให้กสิกรได้รับความเดือดร้อน มีการแนะนำให้ใช้การป้องกันกำจัดวัชพืชน้ำ โดยชีววิธี โดยการนำศัตรูธรรมชาติของวัชพืชเข้าทำลายวัชพืช เช่น ในสหรัฐอเมริกาได้ใช้ตัว *Agasicles hygrophilae* กำจัดผักเป็ดน้ำได้เป็นผลที่น่าพอใจ แต่ต้องใช้เวลาจนถึง 15 เดือน ถึงแม้จะเป็นวิธีที่เห็นผลช้า แต่ใช้เงินลงทุนต่ำ และ ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (สุทธิพร อนันต์ชาติกุล 2527)

Harley และ Flono (1993) พบการใช้ตัวงวง 2 ชนิด คือ *Neochetina eichhorniae* และ *Neochetina bruchi*, หนอนผีเสื้อ 2 ชนิด คือ *Acigona infusella* และ *Sameodes albiputalis* และ ไร *O. terebrantis* ในการควบคุมผักตบชวา โดยชีววิธี

บรรพต ณ ป้อมเพชร (2525) พบว่า นอกจากแมลงที่เข้าทำลายผักตบชวาแล้ว ยังมีเชื้อรา *Cercospora rodmanii* ที่สามารถนำมาใช้ควบคุมผักตบชวาได้เช่นกัน

Permame และ คณะ (1985) กล่าวว่า ในปี 1975 ทางภาคใต้ของประเทศไทยที่ทะเลสาบสงขลา และ หาดใหญ่ได้ใช้เชื้อรา 3 ชนิด คือ *Alternaria eichhorniae*, *Myrothecium noridium* และ

Rhizoctonia oslani กับด้กแตน 3 ชนิด คือ Atractomorpha crenulata , Gesonula punctifrons และ Oxya minima เข้าควบคุมผักตบชวา และ วัชพืช

อัมพร วิโนทัย และ บรรพต ฒ ป้อม (2539) กล่าวถึง ผีเสื้อผักตบชวาว่า เป็นผีเสื้อกลางคืนขนาดเล็ก มีถิ่นกำเนิดในทวีปอเมริกาใต้ เจริญเติบโตครบวงจร ได้เฉพาะกับพืชในวงศ์ Pontederiacae เท่านั้น ผีเสื้อผักตบชวา Sameodes albiguttalis (warren) (Lepidoptera : Pyralidae) ในระยะหนอน จะมีขนาดเล็กมาก ชอบกัดกินผิวใบของผักตบชวาเป็นอาหาร มักพบว่ากัดกินผิวใบบริเวณใบที่ซ้อนกัน จากนั้นเจาะเข้าไปกินภายในก้านใบ

Labrada (1994) พบว่า ในแอฟริกาตะวันออก ในลาตินอเมริกา และ คาริเบียน มีงานวิจัยเกี่ยวกับการควบคุมวัชพืชโดยชีววิธี ในพื้นที่เล็กๆในแอฟริกาและเอเชีย สํารวจพบว่าด้วง Neochetina spp. เข้าทำลายผักตบชวา และ มีการศึกษาการใช้ไวรัสในการควบคุมวัชพืชในอนาคต และได้มีการพัฒนาและทดสอบป้องกันกำจัดโดยชีววิธีต่อวัชพืชที่เป็นพิษอื่นๆ ในหลายๆพื้นที่ ด้วย

อุปกรณ์และวิธีการทดลอง

อุปกรณ์

1. สวิงและกระซอนจับแมลง
2. ขวดฆ่าแมลง
3. กล่องพลาสติก
4. คีมคีบแมลง
5. ไม้แบบเซ็ทแมลง
6. เข็มปักแมลง
7. ลูกเหม็น
8. เรือหางยาวรับจ้าง
9. กล้องถ่ายรูป
10. อุปกรณ์เลี้ยงหนอนผีเสื้อ
11. กล้อง stereo microscope
12. อื่นๆ

วิธีการ

ทำการวางแผนการทดลอง โดยเริ่มจากเตรียมแผนที่ทดลองเขตลาดกระบังแล้วกำหนดจุดที่จะไปสำรวจที่จุดไหนบ้างกำหนดระยะเวลาที่สำรวจ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 11 พฤศจิกายน 2541 ถึงวันที่ 19 มกราคม 2542 ทำการสำรวจทั้งหมด 4 ครั้ง เตรียมอุปกรณ์ต่างที่ต้องใช้ให้พร้อมเพื่อใช้ในการออกสำรวจแมลง จากนั้นว่าจ้างเรือหางยาวของเกษตรกรในพื้นที่เพื่อสะดวกในการสำรวจ ตอนออกสำรวจทำการเก็บตัวอย่างแมลงจากคลองในเขตลาดกระบัง แมลงที่ทำลายใบผักตบ เช่น พวกด้กแตนจะใช้สวิงและกระซอนในการจับ ส่วนพวกที่ทำลายก้านใบและใบอ่อนจะเป็นพวกหนอนผีเสื้อจะใช้มือจับ โดยเด็ดใบบริเวณที่หนอนเกาะอยู่แล้วนำแมลงใส่กล่องเลี้ยงแมลง นำกลับมาเลี้ยงจนออกมาเป็นผีเสื้อ ระหว่างที่ทำการเก็บตัวอย่างแมลงควรถ่ายรูปลักษณะการทำลายของแมลง และลักษณะที่ใบถูกทำลายไว้ด้วย เมื่อเก็บตัวอย่างได้แล้วนำแมลงไปใส่ขวดฆ่าแมลง เมื่อแมลงตายนำแมลงไปเซ็ท แล้วนำแมลงที่เซ็ทไปตากแดดเพื่อกันราขึ้น นำแมลงตัวที่สมบูรณ์ที่สุดไปถ่ายรูป หลังจากนั้นนำแมลงที่ได้ไปจัดจำแนกหมวดหมู่และหาชนิดของแมลง นำแมลงไปติด label แล้วนำแมลงที่จัดไว้เป็นหมวดหมู่ไปจัดเรียงในกล่องจัดแมลงแล้วใส่ลูกเหม็นลงไปเพื่อกันมดและแมลงอื่นๆมาทำลายแมลงที่เราเซ็ทเอาไว้ต่อไป

ผลการทดลอง

จากการออกสำรวจแมลงในคลองเขตลาดกระบัง พบแมลงที่เข้าทำลายผักตบชวาที่จับได้ตามจุดต่างๆ (ภาพที่ 1) ในคลองเขตลาดกระบัง (ภาพที่ 2) อยู่ 2 อันดับ คือ อันดับ Lepidoptera และ อันดับ Orthoptera จากที่สำรวจจะพบได้ว่าบริเวณที่มีแมลงอาศัยอยู่จะพบความเสียหายที่แมลงทำให้กับผักตบชวาเป็นอย่างมาก ดังนั้นเราสามารถนำแมลงเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ในการป้องกันกำจัดผักตบชวาโดยชีววิธีได้ แมลงที่สำรวจพบในอันดับ Lepidoptera พบ 2 ชนิด ดังนี้

1. ผีเสื้อหนอนกระทู้ผัก *Spodoptera litura* (ภาพที่ 3 และ 4) เป็นผีเสื้อในวงศ์ Noctuidae มีลำตัวขนาดกลางถึงใหญ่ ขนาดเมื่อกางปีก 4-5 เซนติเมตร ปีกมีสีทึบๆ ไม่สดใสปากมีเล็บี้ยล พาไพ (labial palpi) ยาว โค้งมาถึงส่วนของ vertex มีหนวดแบบเส้นด้าย ลำตัวอ้วนป้อม ปีกคู่หน้ายาวแคบปีกคู่หลังกว้าง บริเวณ สันหลังอกมีเกล็ดปกคลุมหนา ปีกคู่หน้าบริเวณ โคนเส้น M_2 อยู่ใกล้ โคนเส้น M_3 โผล่ออกมาจาก โคนของ ดิสคัล เซล (discal cell) และมีอวัยวะฟุ้งเสียงบริเวณด้านข้างของปล้องท้องปล้องแรก ตัวหนอนมีสีน้ำตาลดำ ลำตัวมีขนละเอียดเล็กน้อย ในระยะหนอนจะกัดกินทำลายบริเวณก้านใบและใบอ่อนที่ยังไม่คลี่ใบของผักตบชวา (ภาพที่ 5)
2. ผีเสื้อเหยี่ยว *Theretra susa* (ภาพที่ 6 และ 7) เป็นผีเสื้อวงศ์ Sphingidae จะเข้าทำลายผักตบชวาในระยะที่เป็นหนอน โดยจะกัดกินใบอ่อน เป็นผีเสื้อที่มีขนาดกลางถึงใหญ่ ขนาดเมื่อกางปีกกว้าง 7-9 เซนติเมตร ความยาวลำตัวประมาณ 3.5-4 เซนติเมตร ลำตัวอ้วนปลายท้องเรียวแหลม ปีกคู่หลังมีขนาดเล็กกว่าปีกคู่หน้า เมื่อกางปีกจะมองเห็นปีกคล้ายรูปสามเหลี่ยมมุมแหลม ปีกคู่หน้ามี เอนเน็ท เวน (anal vein) 1 เส้น ปีกคู่หลังบริเวณ โคนเส้น R_1 ขึ้น ไปยัง Sc มองดูคล้ายเป็นเส้นขวางปีก (cross vein) มี เอนเน็ท เวน 2 เส้น และ โคนขอบปีกหลังมองเห็น ฟริบูลัม ชัดเจน ในระยะหนอนตัวหนอนจะมีขนาดใหญ่ลำตัวเป็นสีเขียว ด้านบนของส่วนอกปล้องที่ 1, 2 และ 3 มีจุดสีเหลืองขนาดใหญ่ปล้องละ 2 จุด หนอนมีขนาดยาว 10-12 เซนติเมตร (ภาพที่ 8)

ในอันดับ Orthoptera พบตั๊กแตน 4 ชนิด ดังนี้

1. ตั๊กแตน *Atractomorpha erenulata* (ภาพที่ 9 และ 10) อยู่ในวงศ์ Acrididae มีหนวดสั้นไม่ถึงครึ่งหนึ่งของลำตัว ปีกคู่หน้ามีเนื้อปีกแบบทึบ (tigmia) ปีกคู่หลังแบบอ่อน (membrane) ขาทุกคู่มีทาร์ไซ (tarsi) 3 ปล้อง และมี อโรเลีย (arolia) มีอวัยวะฟุ้งเสียงพบที่ท้องปล้องแรก และมีอวัยวะทำเสียงมีลักษณะเป็นหนาม (stidulatory pegs)

ที่ด้านในของ ฟีมู (femur) ของขาหลัง ตัวเต็มวัยมีขนาดลำตัวยาว 3-4 เซนติเมตร ตั๊กแตนจะเข้าทำลายผักตบชวาบริเวณใบ ตั๊กแตนจะเข้าทำลายผักตบชวาตั้งแต่เป็นตัวอ่อนจนกระทั่งโตเป็นตัวเต็มวัยก็ยังคงทำลายอยู่

2. ตั๊กแตน *Ducetis japonica* Thunb. (ภาพที่ 11 และ 12) วงศ์ Tettigoniidae เป็นแมลงที่มีลำตัวยาวเรียว สีเขียว ปีกคู่หน้ามีเส้นปีกหลักตามยาวน้อยกว่า 8 เส้น มีอวัยวะฟังเสียงที่ ทิเบีย (tibia) ของขาคู่หน้า และขาทุกคู่มีทาร์ไซ (tarsi) 4 ปล้อง และมีอวัยวะทำเสียงที่ขอบปีกคู่หน้า ตัวเต็มวัยเพศเมียมีอวัยวะวางไข่ยาวเป็นรูปดาบ ตัวเต็มวัยมีขนาด 3.5-5 เซนติเมตร จะเข้าทำลายผักตบชวาบริเวณใบ
3. ตั๊กแตน *Gesonula punctifrons* (ภาพที่ 13 และ 14) อยู่ในวงศ์ Acrididae มีหนวดสั้นไม่ถึงครึ่งของลำตัว ปีกคู่หน้ามีเนื้อปีกแบบทึบ (tigmia) ปีกคู่หลังแบบอ่อน (membrane) ขาทุกคู่มีทาร์ไซ (tarsi) 3 ปล้อง และมีโรเลีย (arolia) มีอวัยวะฟังเสียงพบที่ท้องปล้องแรกและมีอวัยวะทำเสียงมีลักษณะเป็นหนาม (stimulatory pegs) ที่ด้านในของ ฟีมู (femur) ของขาหลัง ขาคู่หลังขยายใหญ่กว่าขาคู่อื่นๆ ตัวเต็มวัยมีขนาดลำตัวยาว 2-2.5 เซนติเมตร ตั๊กแตนจะเข้าทำลายผักตบชวาตั้งแต่ระยะที่เป็นตัวอ่อนจนกระทั่งโตเป็นตัวเต็มวัยก็ยังคงเข้าทำลายอยู่ ตั๊กแตนชนิดนี้จะทำลายใบบริเวณผิวใบ (ภาพที่ 15)
4. ตั๊กแตน วงศ์ Acrididae (ภาพที่ 16 และ 17) เป็นตั๊กแตนหนวดสั้น ปีกคู่หน้ามีเนื้อปีกแบบทึบ (tigmia) ปีกคู่หลังเป็นแบบอ่อน (membrane) ขาทุกคู่มี ทาร์ไซ (tarsi) 3 ปล้อง และมีโรเลีย (arolia) มีอวัยวะฟังเสียงพบที่ท้องปล้องแรกและมีอวัยวะทำเสียง มีลักษณะเป็นหนาม (stimulatory pegs) ที่ด้านในของ ฟีมู (femur) ของขาหลัง ปลายท้องมีแพนหาง 1 คู่ พบว่าเข้าทำลายผักตบชวาอย่างกว้างขวาง เข้าทำลายบริเวณผิวใบผักตบชวา (ภาพที่ 18 และ 19) (มยุรา สุณย์วีระ 2539)

วิจารณ์ผลการทดลอง

การสำรวจแมลงในเขตคลองลาดกระบังครั้งนี้พบแมลงที่เข้าทำลายผักตบชวา ซึ่งบางตัว อาจจะเป็นประโยชน์และจะเป็นแนวทางในการป้องกันกำจัดและควบคุมผักตบชวาโดยชีววิธีในอนาคตได้โดยวิธีนี้จะช่วยให้ลดปัญหาการใช้สารเคมีที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยหลังการป้องกันกำจัดผักตบชวาได้ผลสำเร็จแล้วแมลงจะมีพืชอาศัยน้อยลงในช่วงนอกฤดูปลูกทำให้ปริมาณแมลงลดลงจำนวนลงตามไปด้วย ในการสำรวจแมลงครั้งนี้พบหนอนผีเสื้อเหยี่ยวและหนอนกระทู้ผักน้อยมากอาจเป็นเพราะเกษตรกรบริเวณนั้นใช้สารเคมีกันมาก และพบว่ามีการใช้เครื่องมือตัดทำลายผักตบชวาซึ่งมีผลทำให้หนอนและไข่หนอนถูกทำลาย และจากการสำรวจครั้งนี้พบว่าบริเวณที่มีน้ำเน่าเสียมากจะแทบไม่พบแมลงเข้าทำลายผักตบชวาเลย

สรุปผลการทดลอง

จากการที่ได้ทำการสำรวจแมลงในคลองเขตลาดกระบังที่เข้าทำลายผักตบชวา พบว่ามีแมลงที่เข้าทำลายผักตบชวามากชนิด ซึ่งเป็นประโยชน์ในการนำไปเป็นแนวทางในการป้องกันกำจัดผักตบชวาแบบชีววิธีในอนาคต หรือนำไปประยุกต์ใช้กับวิธีอื่นในการป้องกันกำจัดผักตบชวาแบบผสมผสานซึ่งมีผลดี คือ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม แมลงที่สามารถนำมาใช้ในการป้องกันกำจัดผักตบชวาได้ มีดังต่อไปนี้คือ ตั๊กแตน วงศ์ Acrididae , ตั๊กแตน *Gesonaula punctifrons* , ตั๊กแตน *Ducetis japonica* Thunb. , ตั๊กแตน *Atractomorpha erenulata* , หนอนกระทู้ผัก *Spodoptera litura* และ หนอนผีเสื้อเหี่ยว *Theretra suffusa* อย่างไรก็ตามการที่จะลงมือทำการป้องกันกำจัดผักตบชวาควรที่จะมีการวางแผนที่ดี และ ทำการศึกษาความเฉพาะเจาะจงของศัตรูธรรมชาติต่อผักตบชวาด้วย เพื่อให้แน่ใจว่ามีความปลอดภัยในการที่จะนำวิธีนั้นๆมาใช้ในการป้องกันกำจัด และควรศึกษาประเมินผลทางนิเวศน์วิทยาของศัตรูธรรมชาติหลายๆชนิด และสิ่งที่ควรคำนึงถึงอีกอย่าง คือ เวลาที่เราปล่อยแมลง ไปควบคุมผักตบชวาในพื้นที่แล้วเราต้องเสริมสร้างให้แมลงนั้นคงอยู่ในพื้นที่ด้วย (บรรพต ณ ป้อมเพชร : 2525) จากการสำรวจครั้งนี้พบว่า ตั๊กแตนทำความเสียหายให้แก่ผักตบชวาอย่างกว้างขวาง เนื่องจากตั๊กแตนมีปริมาณประชากรมาก มีการขยายพันธุ์รวดเร็ว และมีช่วงชีวิตอยู่ประมาณ 59-100 วันเท่านั้น (อินทวัฒน์ บุรีคำ : 2523) ส่วนหนอนผีเสื้อเหี่ยว และ หนอนกระทู้ผัก พบน้อยมาก และ พบการเข้าทำลายของหนอนทั้งสองชนิดนี้น้อยมาก อาจเป็นเพราะว่ามีการตัดทำลายผักตบชวา ซึ่งเป็นการทำลายตัวหนอน และ ไข่ของหนอนทั้งสองชนิด ส่วนหนอนผีเสื้อเหี่ยวตามธรรมชาติ จะวางไข่กระจาย คือ มีการวางไข่ที่ละ 1 ฟอง ดังนั้น เวลาพบหนอนผีเสื้อเหี่ยวจึงพบที่ละแค่ 1 ตัวเท่านั้น ทำให้หนอนผีเสื้อเหี่ยวมีประสิทธิภาพในการทำลายผักตบชวาได้น้อยกว่าแมลงชนิดอื่นๆ

การสำรวจแมลงศัตรูผักตบชวานี้ไม่พบว่า มีด้วงวงผักตบชวาเลย อาจเป็นเพราะว่าในปัจจุบัน มีการใช้สารเคมีกันอย่างแพร่หลาย และ ใช้ในปริมาณมากจึงทำให้ไม่พบด้วงวงผักตบชวาเลย หรือ อาจเป็นเพราะ ในเวลากลางวันด้วงวงผักตบชวาจะซ่อนตัวอยู่ตามซอกก้านใบ หรือ ตามโคนก้านใบของผักตบชวา (วิวัฒน์ เสือสะอาด และ คณะ : 2522)

คำขอบคุณ

ขอขอบคุณ รศ. ดร. วรเดช จันทรสร อาจารย์ที่ปรึกษาปัญหาพิเศษที่ได้ให้ความช่วยเหลือทั้งทางด้านข้อมูล และอุปกรณ์ในการทำปัญหาพิเศษครั้งนี้ , ขอขอบคุณ ผศ.ดร. มยุรา สุนยะวีระ ที่ได้ให้ความเอื้อเฟื้ออุปกรณ์ในการจับแมลง , ขอขอบคุณ ผู้ปกครองทางบ้านของข้าพเจ้าที่เป็นกำลังใจ และอนุญาติให้ข้าพเจ้าทำปัญหาพิเศษนี้จนสำเร็จ , ขอขอบคุณ คุณ นรินทร์ สันติชาติงาม ที่ให้ความช่วยเหลือในการถ่ายภาพแมลง และขอขอบคุณ กองกีฏวิทยา และสัตววิทยา กรมวิชาการเกษตรที่ช่วยวิเคราะห์แมลง

ภาพที่ 2 : แสดงคลองเขตลาดกระบัง

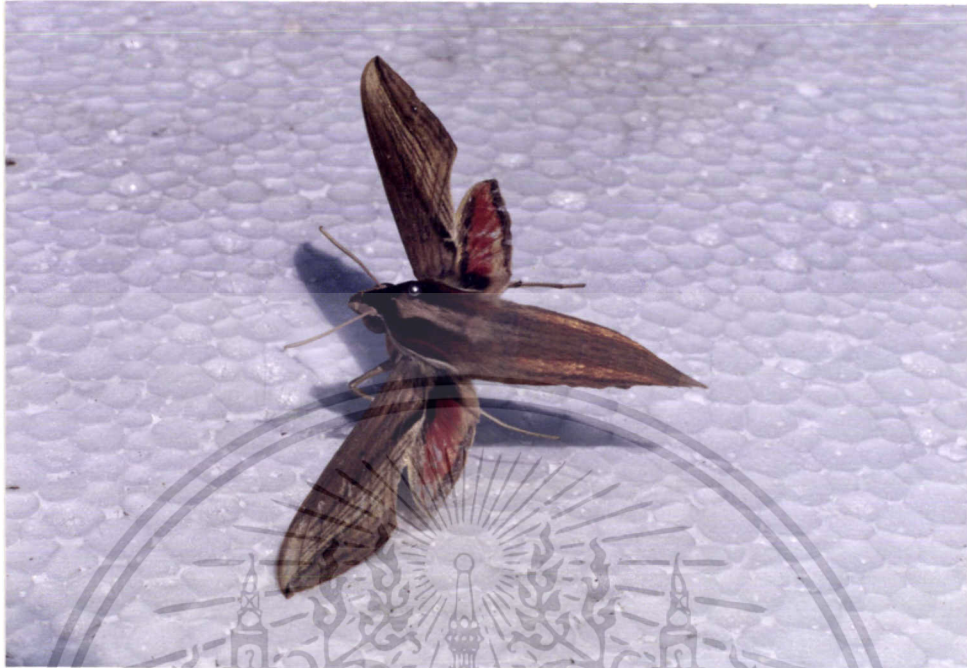
ภาพที่ 3 : แสดงด้านบนของตัวเต็มวัยผีเสื้อหนอนกระทู้ผัก *Spodoptera litura*
ขนาดลำตัวยาว 1.7 เซนติเมตร ขนาดเมื่อกางปีกยาว 4 เซนติเมตร

ภาพที่ 4 : แสดงด้านข้างของตัวเต็มวัยผีเสื้อหนอนกระทู้ผัก *Spodoptera litura*
ขนาดลำตัวยาว 1.7 เซนติเมตร ขนาดเมื่อกางปีกยาว 4 เซนติเมตร

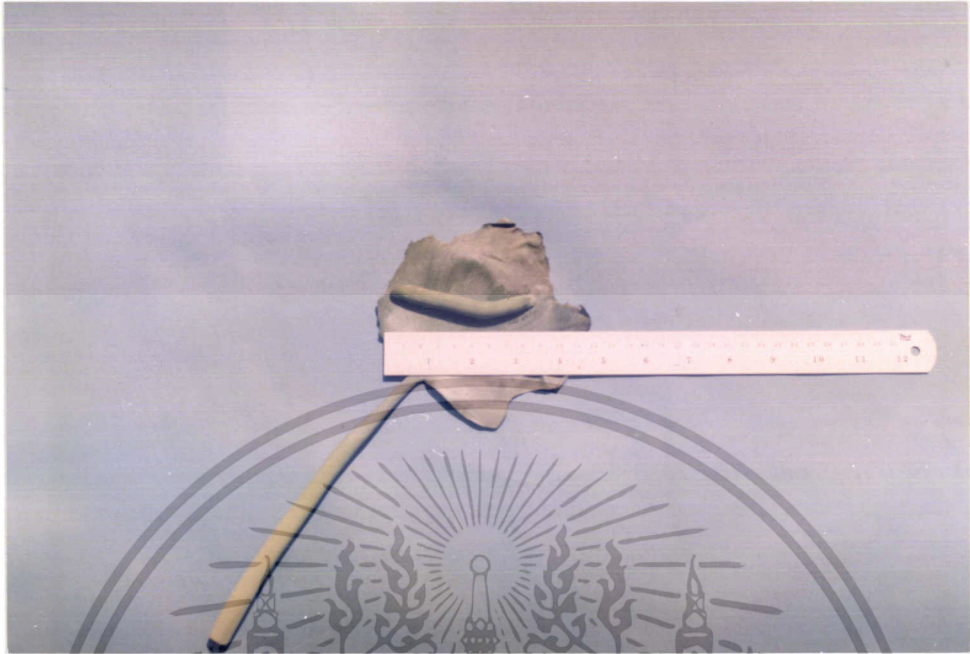
ภาพที่ 5 : แสดงลักษณะการทำลายส่วนใบอ่อนผักคชวาของหนอนกระทู้ผัก
Sopodoptera litura

ภาพที่ 6 : แสดงด้านบนของตัวเต็มวัยผีเสื้อเหี่ยว *Theretra suffusa*
ขนาดลำตัวยาว 3.8 เซนติเมตร ขนาดเมื่อกางปีกยาว 7 เซนติเมตร

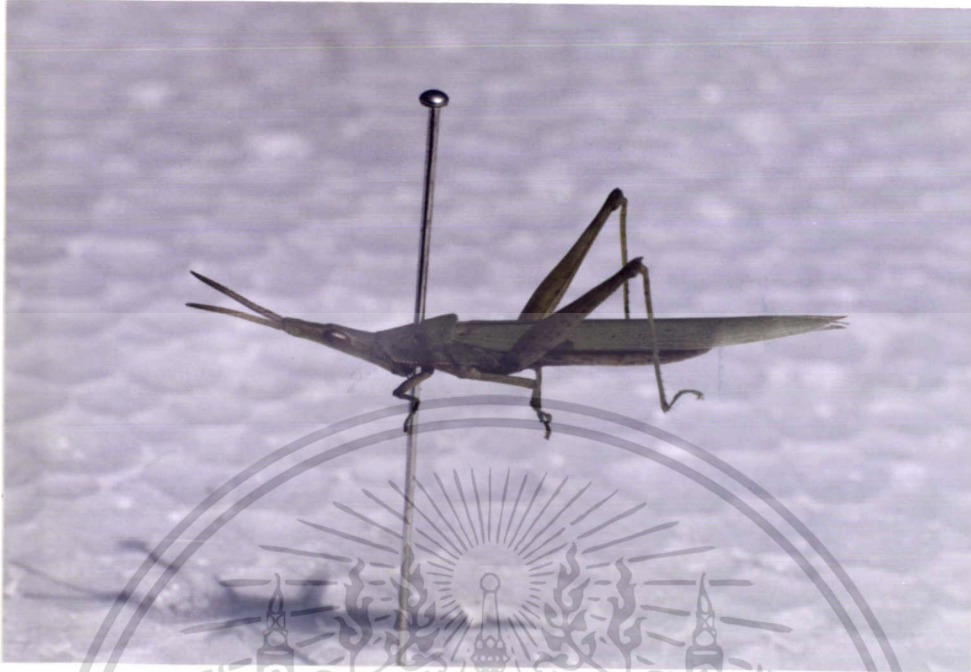
ภาพที่ 7 : แสดงด้านล่างของตัวเต็มวัยผีเสื้อเหี่ยว *Theretra suffusa*
ขนาดลำตัวยาว 3.8 เซนติเมตร ขนาดเมื่อกางปีกยาว 7 เซนติเมตร

ภาพที่ 8 : แสดงหนอนผีเสื้อเหี่ยว *Theretra suffusa* วงศ์ Sphingidae
ขนาดลำตัวยาว 9.7 เซนติเมตร

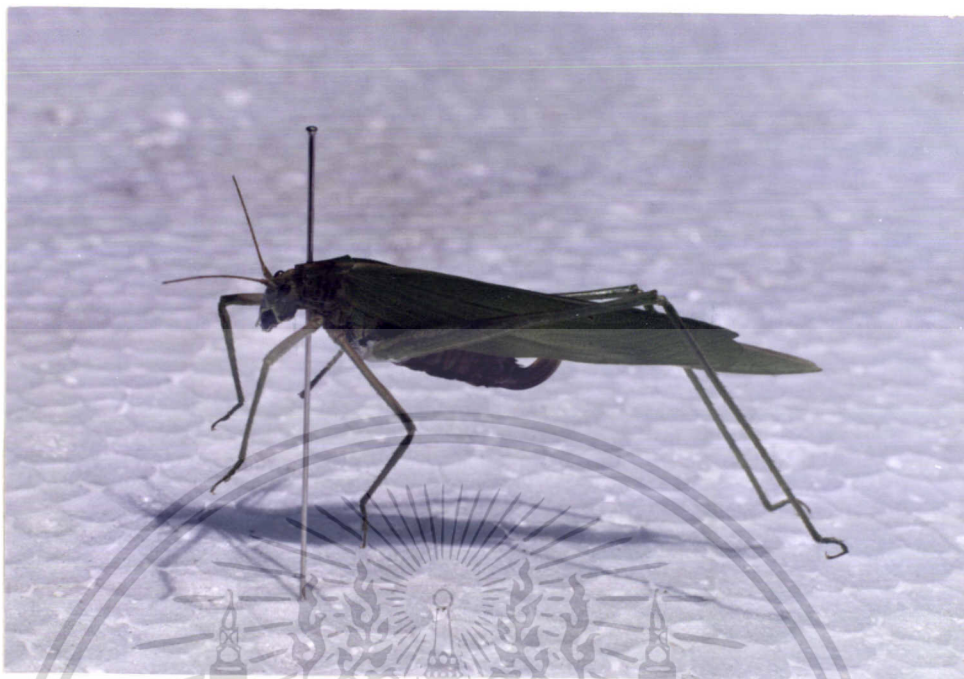
ภาพที่ 9 : แสดงคืบบนของตัวเต็มวัยตั๊กแตน *Atractomorpha erenulata*
ขนาด 2.2 เซนติเมตร

ภาพที่ 10 : แสดงด้านข้างของตัวเต็มวัยตั๊กแตน *Atractomorpha erenulate*
ขนาด 2.2 เซนติเมตร

ภาพที่ 11 : แสดงด้านบนของตัวเต็มวัยตั๊กแตน *Ducetis japonica* Thunb.
ขนาด 4 เซนติเมตร

ภาพที่ 12 : แสดงด้านข้างของตัวเต็มวัยตั๊กแตน *Ducetis japonica* Thunb.
ขนาด 4 เซนติเมตร

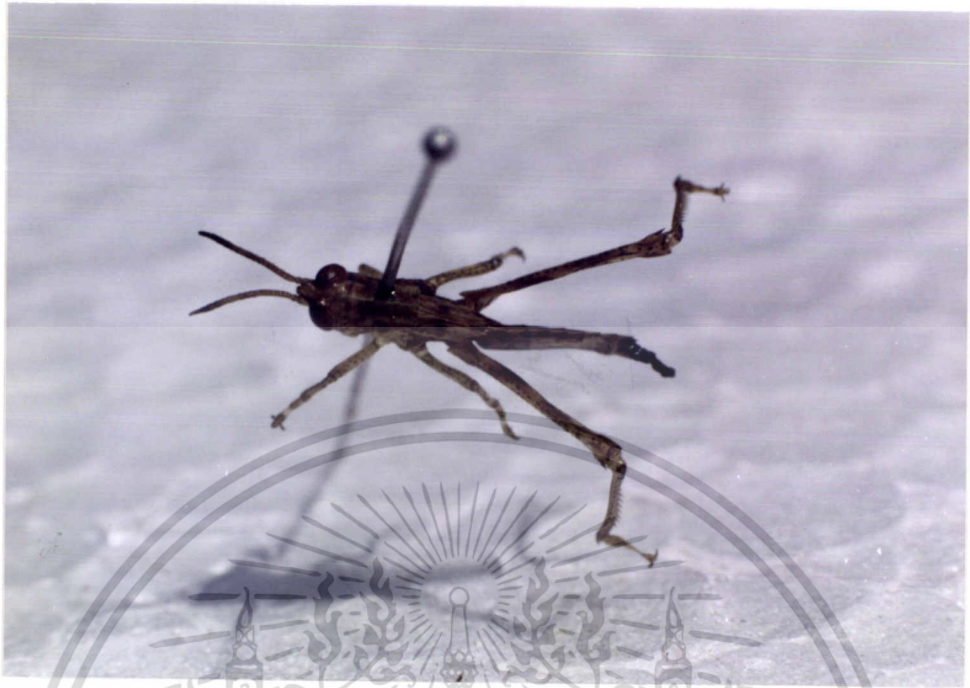
ภาพที่ 13 : แสดงด้านบนของตัวเต็มวัยตั๊กแตน *Gesonula punicifrons*
ขนาด 1.8 เซนติเมตร

ภาพที่ 14 : แสดงด้านข้างของตัวเต็มวัยคักแตน *Gesonula punctifrons*
ขนาด 1.8 เซนติเมตร

ภาพที่ 15 : แสดงลักษณะการทำลายส่วนใบผักตบชวาของคักแตน
Gesonula punctifrons

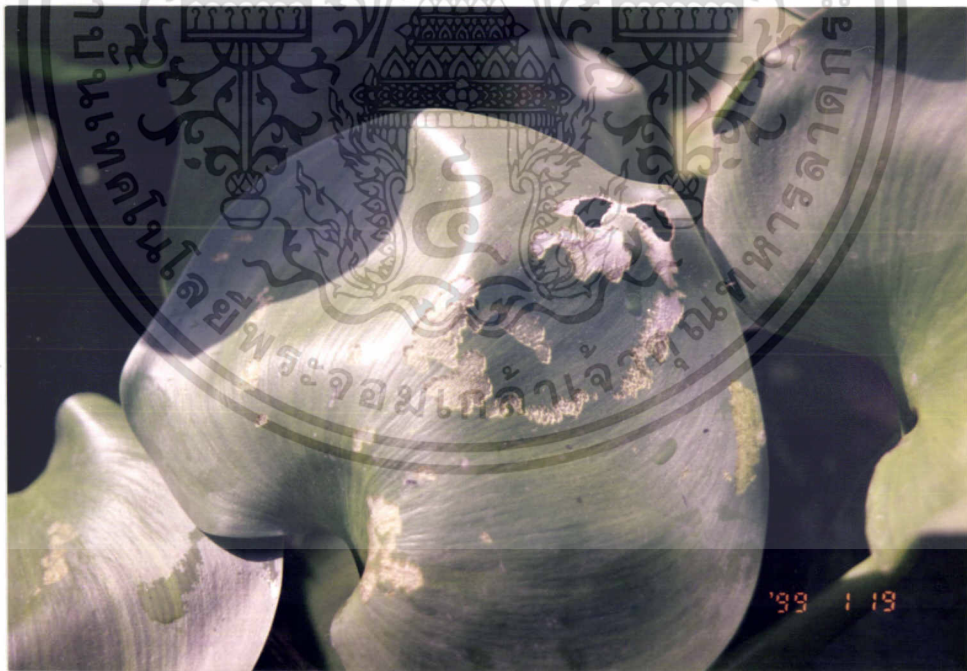
ภาพที่ 16 : แสดงด้านบนของตั๊กแตน วงศ์ Acrididae ขนาด 1.2 เซนติเมตร

ภาพที่ 17 : แสดงด้านข้างของตั๊กแตน วงศ์ Acrididae ขนาด 1.2 เซนติเมตร

ภาพที่ 18 : แสดงลักษณะการทำลายส่วนผิวใบผักตบชวาของตั๊กแตน
วงศ์ Acrididae

ภาพที่ 19 : แสดงใบที่ถูกตั๊กแตนหนวคสัน (ภาพที่ 16 , 17) เข้าทำลาย

บรรณานุกรม

- คณิต ทองประทีป. 2541. การสำรวจแมลงที่เกี่ยวข้องกับผักตบชวาในคลองเขตลาดกระบัง. ปัญหาพิเศษ ภาควิชาเทคโนโลยีการจัดการศัตรูพืช คณะเทคโนโลยีการเกษตร. 23 หน้า.
- จันทร์เพ็ญ ประครองวงศ์. 2538. ชีววิทยาและนิเวศวิทยาผักตบชวา. การอารักขาพืชเพื่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม ครั้งที่ 2 เล่มที่ 2. วันที่ 9-11 ตุลาคม 2538. หน้า 650-653.
- บรรพต ณ ป้อมเพชร. 2525. การควบคุมวัชพืชโดยชีววิธี. เอกสารเผยแพร่ฉบับที่ 9 ศูนย์วิจัยควบคุมแมลงศัตรูพืชโดยชีววินทรีย์แห่งชาติ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ. 20 หน้า.
- บรรพต ณ ป้อมเพชร. 2525. ศีรษะของผักตบชวา. เอกสารเผยแพร่ฉบับที่ 13 ศูนย์วิจัยควบคุมแมลงศัตรูพืชโดยชีววินทรีย์แห่งชาติ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ. 11 หน้า.
- มานพ ศิริวรกุล, สุนันทา เพ็ญสุด และปราโมทย์ วรรณศิริ. 2540. การศึกษาสำรวจและประเมินผลศัตรูธรรมชาติของวัชพืชน้ำที่สำคัญในระบบชลประทาน. แก่นเกษตร 25(2) : 58-61.
- มยุรา ศูนย์วิระ. 2539. กัญชวลีเบื้องต้น. คณะเทคโนโลยีการเกษตร สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. กรุงเทพฯ. 318 หน้า.
- วิวัฒน์ เสือสะอาด, โกศล เจริญสม และบรรพต ณ ป้อมเพชร. 2522. การใช้ด้วงวงผักตบชวา *Neochetina eichhorniae* Warner (Coleoptera : Curculionidae) เพื่อการควบคุมผักตบชวาโดยชีววิธีในประเทศไทย. เอกสารวิชาการฉบับที่ 5 ศูนย์วิจัยควบคุมแมลงศัตรูพืชโดยชีววินทรีย์แห่งชาติ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ. 11 หน้า.
- สุทธิพร อนันต์สุชาติกุล. 2527. ความเสียหายอันเนื่องมาจากวัชพืช. เอกสารประกอบการสอนวิชาวัชพืชและการป้องกันกำจัด เล่ม 1.14-14, 37.
- สุรัชย์ มัจฉาชีพ. 2538. ผักตบชวา. วัชพืชในประเทศไทย สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล. กรุงเทพฯ. หน้า 89.
- อรุณี วงษ์กอบบริษฏ. 2510. การศึกษาเบื้องต้นเกี่ยวกับแมลงน้ำระดับวงศ์ในจังหวัดภาคกลางของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์. คณะเกษตร. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 60 หน้า.
- อินทวัฒน์ นูริคำ และบรรพต ณ ป้อมเพชร. 2523. *Gesonula punctifrons* (Stel) (Orthoptera:Acrididae) ศัตรูธรรมชาติของผักตบชวา (*Eichhornia crassipes*). เอกสารวิชาการฉบับที่ 8 ศูนย์วิจัยควบคุมแมลงศัตรูพืช โดยชีววินทรีย์แห่งชาติ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ. 12 หน้า.
- อัมพร วิโนทัย และ บรรพต ณ ป้อมเพชร. 2539. ผีเสื้อผักตบชวา. แก่นเกษตร 24(4):152-153.

- Arnold H. P. and J.M. Kevin . 1993. Biological control of aquatic weed. Aquatic weed
The Ecology and Management of Nuisance Aquatic Vegetation : 174-185 .
- Chikwenhere, G.P. 1994. Biological control of water hyacinth (*Eichhornia crassipes*) in
Zimbabwe – results of a pilot study . FAO Plant prot. Bull. 4 :185-190 .
- Labrada, R. 1994. Status report on weed management needs and activities in developing
Countries. FAO Plant prot. Bull. 4 : 175-184 .
- Napompeth, B .1974. Biological control of water hyacinth in Thailand. National Biological
Control Research Center Kasetsart University. :811-822.
- Parson J.M. and R.G. Richardson. 1992. Water weed Irrigation and Drainage channels. Australian
Weed Control Handbook Ninth Edition . 1:67.
- Permkame S. , S. Kritsancepaiboon and S.Pipithsangchan. 1985. Biological control of water
Hyacinth in southern Thailand. Tenth conference : 91.

